

Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, « Αντάρτης »
(άτιτλο, κραγιόνια, 35 x 25 εκ., ένυπόγραφο, χ.χ., ίδιωτική συλλογή)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

<i>Πρόλογος τοῦ Ἐπιμελητῆ</i>	9
---	---

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ 1943

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟ	13
-------------------------	----

ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ

Ποίημα τῆς 14ης Ἰουλίου 1943	51
Σειρὰ ποιημάτων <i>Φωτογραφίες</i>	59
Ἀναγνώσματα	95

ΣΥΝΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΦΕΡΗ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Παράκληση	99
2. « Πλίνθοι, κέραμοι καὶ ξύλα » (ἀπόσπασμα)	102
3. Πάνω στὰ βάσανα ποὺ ἐπιβάλλει ὁ ἄνθρωπος στὸν ἄνθρωπο	105
4. Ἐκταφὴ	108
5. Ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ <i>Φωτογραφίες</i>	109
6. « Ἐκτοτε δὲν εἶχα πιά κανένα πάρε δῶσε μὲ τὸ Κόμμα »	111
7. Μέσα στὴ συμφορὰ	114
8. Μορφές φύλακες	116
9. Μνήμη νεκρῶν	117
10. Ληξιαρχικῶς	118
11. Τὸ <i>Μυθιστόρημα τῆς κυρίας Ἑρσης</i> (ἀπόσπασμα)	120
12. Οὐρανὸς πένθιμος	121

ΣΧΟΛΙΑ

Εἰκονογράφηση	125
-------------------------	-----

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ 1943

« Ποίημα τῆς 14ης Ἰουλίου 1943 »	126
Σημειώσεις/ Πρώτη ὕλη	135
Σειρὰ ποιημάτων <i>Φωτογραφίες</i>	138
Ἀναγνώσματα	146

ΣΥΝΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΦΕΡΗ ΚΕΙΜΕΝΑ	153
--	-----

ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗ

« Χεῖρ βοηθείας, ἓνα χέρι τεχνητὸ »	161
---	-----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	168
--------------------------	-----

ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ	171
-------------------------------------	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗ

Ὁ τόμος Γραφή Κατοχῆς φέρνει στὸ φῶς τὸ μείζονος σημασίας ἀνέκδοτο « Χειρόγραφο 1943 » τοῦ Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τὸ « Ποίημα τῆς 14ης Ἰουλίου », σημειώσεις γιὰ τὸ ὕλικὸ πὸν χρησιμοποιήθηκε στὴ σύνθεσή του, σημειώσεις παράλληλων ἀναγνωσμάτων τοῦ συγγραφέα, καὶ ὀλόκληρη τὴ σειρὰ ποιημάτων « Φωτογραφίες », πὸν παρέμενε ἀνέκδοτη στὸ σύνολό της μέχρι σήμερα. Ἡ ἔκδοση τοῦ χειρογράφου πλαισιώνεται μὲ παράθεση κειμένων, ἀνέκδοτων καὶ δημοσιευμένων, πὸν ἀναφέρονται στὴν Κατοχὴ καὶ βοηθοῦν τὴν ἐπαρκέστερη ἀνάγνωση τοῦ χειρογράφου ἢ ἐπιτρέπουν τὴν ἀνίχνευση μεταγενεστέρων ἐπεμβάσεων καὶ ἐπεξεργασίας. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ παρὼν τόμος μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἡ πρώτη ἀπόπειρα θεματικῆς παρουσίας καὶ ἀνθολόγησης κειμένων τοῦ συγγραφέα μὲ τρόπο ὥστε νὰ εὐδοῦνεται ἡ μεταξὺ τους διάδραση.

Ὁ τόμος Γραφή Κατοχῆς εἶναι ἐπετειακὴ ἔκδοση γιὰ τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ συγγραφέα καὶ τὰ δεκαπέντε ἀπὸ τὴν ἐκδημία του καὶ τὸ « Χειρόγραφο 1943 » παρουσιάζεται σὲ πανομοιότυπο. Τὰ χειρόγραφα ἑνὸς συγγραφέα ἐπέχουν θέση λειψάνων ἀξίων τιμῆς καὶ προσκόνησης· πέρα ἀπὸ θεματικὴ ἀνθολόγηση, ἡ Γραφή Κατοχῆς φιλοδοξεῖ νὰ ἀποτελέσει μιὰ κομψὴ λειψανοθήκη, προσφέροντας στὸν ἀναγνώστη τὴ δυνατότητα νὰ συμπροσκυνηθεῖ ἀξία λείψανα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἀναπόφευκτη γιὰ τὴν πραγματοποίησή της ἔκδοσης τυμβωρυχία μπορεῖ νὰ καθαγιαστεῖ ὡς ἀνακομιδὴ.

ΠΟΙΗΜΑ ΤΗΣ 14ης ΙΟΥΛΙΟΥ 1943

- * άπάνω πού διάβαινε τὸ γεφύρι τὸν πιάσανε
ἔκαμε νὰ ξιφουλκήσει μὰ τοῦριξαν τρεῖς πιστολιές
ἕνας τὸν βάρεσε στὸ κεφάλι μὲ ρόπαλο
πῆγαν σπίτι του κι ἄρπαξαν ἔπιπλα καὶ διαμαντικά
- 5 πῆραν τὴ γυναίκα του γιὰ τὴ φυλακὴ
ἔδιωξαν τὰ πουλιὰ ποῦταν σὲ κλουβὶ καὶ κελαῖδοῦσαν
σὲ μιὰ κοντινὴ ἐκκλησίᾳ ἔθαψαν τὸ κουφάρι του
τὴν ἄλλη μέρα μὲ κασμάδες καὶ φκυάρια τὸ ξέθαψαν
γυμνὸ δεμένο μὲ σκοινὶ σέρναν τὸ πεθαμὲνο κορμὶ του
- 10 κόσμος στὸ δρόμο γιουχαῖζε τ' ὄνομά του
μάζευαν φρύγανα γιὰ ν' ανάψουν φωτιὰ
ἕνα παιδὶ τρέχοντας ἔφερε ἀναμμένο δαυλὸ
κατάγυμνον ἀπὸ τὰ πόδια κρεμασμένον ἀνάποδα τὸν ἔγδαραν τὸν κόψαν κομμάτια
ἕνας τοῦ ξερίζωσε τὴν καρδιὰ καὶ τὴν ἔψησε στὴν ἄκρη ἀπ' τὸ ξίφος του νὰ τὴ φάει
- 15 * νομίζω πὼς εἶμαι ἄξιος τῆς παράδεισος καὶ βρίσκουμαι μέσα στὴν κόλαση
* ἐγένετο ἔκθεση τοῦ ἀποθαμένου εἰς τὸ κοινὸ
ἔντυσαν καὶ παραγέμισαν τὸ λείψανο γιὰ νὰ δείξει τὴν ἄλλοτε ὄψη
ἢ μύτη πεσμένη καὶ ξανακολλημένη μ' ἕνα ρωθούνη
* ἀρλεκίνοι πὺ ἀσωτέψατε κάθε ἀξία μὴν εἰρωνεύεστε ὅ,τι δὲν εἶναι τὸ ἐγὼ σας
- 20 * ξέθαψαν σκάβοντας μὲ τὰ χέρια ἕναν θώρακα
ἢ ἀδελφὴ τοῦ σκοτωμένου ἤθελε νὰ κρατήσῃ ἕνα κομμάτι
σκέφτηκε νὰ σχίσει τὸ γκριζο πουλόβερ πὺ σκέπαζε τὸ στῆθος
οἱ σφαῖρες πάνω ἀπὸ ἕκατὸ παρτάλιασαν τὸ κάθε κορμὶ
βρίσκονταν σὲ ἀκατοίκητο χῶρο κοντὰ σὲ σκουπίδια
- 25 σὲ φτηνὸ χῶμα ἀπὸ προσχώσεις πὺ τὸ σκάβουν γιὰ νὰ κάνουν κεραμίδια
ἕνας πὺ δοκίμασε νὰ διαφύγῃ ἀποτελειώθηκε μέσα στὰ βοῦρλα
στὰ καλάμια ἀπὸ τὸ ρέμα πὺ ἐκεῖ κοντὰ ἐβάλλει στὴ θάλασσα
πόδια χέρια κομμάτια ματωμένα ἦταν ὡς χθὲς σπαρμένος ὁ τόπος
ἕνας κηπουρὸς κοντὰ στὰ σφαγεῖα ἕνα κομμάτι κρανίου μὲ λίγα μαλλιά
- 30 βρῆκε καὶ τὸ φύλαξε στὸ εἰκονοστάσι

- ἡ μαυροφόρα γυναίκα ρίχνει λουλούδια πάνω στους τάφους
 ποιό ἀπὸ τ' ἄνθη τάχα νά'τυχε πάνω στὸν Κώστα
 ἡ ἀνθοδέσμη στὰ χέρια της θάρρεψε πὼς ἦταν ὁ νεκρὸς
 σκοτωμένος κι ἕνας νέος φοιτητῆς μὲ τὸν ἀδελφὸ του
 35 σκοτωμένος κι ὁ Κοσμᾶς ὁ Κάλφας τοῦ Κουρείου
 σκοτωμένοι πενήντα στίς 2 Ἰουλίου
 46 σκοτωμένοι τὴν πρώτη Μαρτίου στὴ Μίκρα
 δίχως καμμιά διαδικασία τοὺς παίρνουν γιὰ θανατικὴ ἐκτέλεση
 ἀπὸ τὸ πλῆθος πῶχουν συγκεντρωμένο σὲ φυλακὲς καὶ στρατόπεδα
 40 διαλέγουν τοὺς πιστοὺς στὴν καλλίτερη αὐριο γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα
 ὅταν τοὺς συγκέντρωσαν ἀπὸ τ' ἀπομονωμένα κελιά
 ὁ παππᾶς πὺ μαζύ τους σκοτώθηκε τοὺς κοινώνησε
 * ὅλοι τοῦ δίνουν δίκαιο μὲ τὸ θάνατό του
 ἡ ἀγαπημένη του ὅμως ἔρχεται καὶ λέει
 45 ὅλα τὰ βρῆκα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς ὕπαρξής του σὰν ἔννοια
 τίποτα δικό του δὲν χάθηκε μέσα στὴ δικαιοσύνη
 μόνο ἀδύνατο στάθηκε νάβρω τὸ ζεστό χέρι τῆς παρουσίας του
 τί μπορῶ ν' ἀπαντήσω στὸν καῦμό γιὰ τὸ κολόβωμα
 εἶναι δύσκολο νὰ ἐννοηθεῖ τὸ σῶμα δίχως χέρι
 50 ἀδελφῆ ἔχεις αἵματα στὸ μέτωπο
 πρόσεχε νὰ μὴ μολυνθεῖς ἀπὸ τὰ χρώματα καὶ τὸ πτώμα
 μὴν κλαῖς δὲν εἶναι λόγος τὰ παράπονα
 παράστησε τὸν ἑαυτό σου μὲ χαρὰ
 μπορεῖς μ' ἕναν καλὸ λόγο πὺ θὰ πεῖς
 55 ἕνα τεχνητὸ ξύλινο χέρι δίπλα στὸ ὑπόλοιπο σῶμα νὰ ζεῖ τὸ ἴδιο
 * ὅλη ἡ συζήτηση καὶ οἱ μαρτυρίες γιὰ πτώματα
 ἕνας γέρος μὲ ἄσπρα γένεια φανερώνει τὴ μεριά τοῦ σκοτεινοῦ δάσους
 ἀλλὰ τί μποροῦν νὰ καταλάβουν ὅσοι βλέπουν κι ἀκοῦνε
 φυσιογνωμίες ὑπευθύνων καὶ γεμάτες πάθος
 60 πνευματικὰ καὶ ὑλικὰ ἐξαγνισμένες μορφές
 εὐγενικὰ πρόσωπα μὲ σκέψη κι αἰσθήματα
 οἱ φίλοι τί τάχα νοιώθουν μπροστὰ στὸ νεκρὸ
 ἑκατομμύρια πεθαμένοι γιὰ νὰ τοὺς κλάψει μιὰ καρδιά
 ὁ ἐγκέφαλος μὲ τὸ μεγαλύτερο βᾶρος εἶναι ἠλίθιος
 65 στέκει μπροστὰ χαμογελαῖ καὶ τοῦ τρέχουν τὰ σάλια
 ἡ μάνα πὺ μὲ γεμάτο στῆθος ἀνάστησε τὸ παιδί τυφλώνεται ἀπ' τὸ ὑπερήφανο
 πάθος

- οί λοιποὶ ἔχουν ὅλοι κάλυμμα στὸ κεφάλι τους μὲ τὰ μαλλιά
 τραγιάσκες ἐργατικὲς μπομπὲ καὶ μαλακὰ ἀστικά
 ἢ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους φορᾶει λευκὴ καλύπτρα
- 70 οἱ στρατιωτικοὶ τὰ πηλήκια τοῦ ἀξιωματός των
 πολλοὶ φορᾶν γυαλιὰ ποὺ χάλασαν τὰ μάτια τους στὴ μελέτη
 ἓνας γύρω στὸ λαιμὸ του ἔχει μεταξωτὸ κασκὸλ
 ἄλλος γιὰ ν' ἀποφύγει τὸ κάπνισμα κρατεῖ ψεύτικο τσιγάρο στὸ στόμα
 τί συμβαίνει λοιπὸν στὴ γῆ καὶ θέλουν νὰ μᾶς τρομάξουν
- 75 ἔντυσαν μὲ τὴν ποδιά της καὶ τὰ λαστιχένια γάντια τὴν ἐπιστήμη
 ξεθάβουν μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπαυση τοῦ λάκκου τὰ πτώματα
 μὲ κασμάδες καὶ φκυάρια ἀνακατώνουν τὰ χώματα
 ἐμποδίζουν τὴ γόνιμη λίπανση μετὰ τὴ σήψη καὶ διάλυση
 ἀνοίγουν χάσματα σὰ νὰ πρόκειται νὰ ἐκμεταλλευτοῦν χρυσοφόρο κοίτασμα
- 80 τραβολογᾶν ἀπ' τὰ πόδια κι ἀπ' τὸ κεφάλι κορμιὰ μισολυωμένα
 τ' ἀνασηκώνουν ἀπ' τὸν ὦμο κι ἀπ' τὴ μασχάλη τὰ ξεντύνουν
 ἐξετάζουν χωριστὰ τὰ ροῦχα καὶ τίς τσέπες μὲ τὰ χαρτιὰ καὶ τὸ πορτοφόλι
 προσπαθοῦν νὰ ξαναπροσαρμόσουν τὸ κεφάλι ποὺ ξεκόλλησε ἀπ' τὸν κορμὸ
 θέλουν νὰ μάθουν τὴν κοινωνικὴ θέση ἀπ' τὸ πρόσωπο ποὺ παραμορφώθηκε μὲ
- 85 παράσιτα ἀσβεστώματα
 ξεσκίζουν τίς σάρκες καὶ βρίσκουν τὴν καρδιά καὶ τὰ σπλάχνα
 ποιοὺ ἀποτρόπαιο κέρδος γυρεύουν καὶ προβαίνουν σὲ τέτοια βεβήλωση
 φριχτὴ θεατρικὴ παράσταση γιὰ νὰ εἰσπράξουν τὸ εἰσιτήριο
 ὁ καθένας λένε θὰ τρομάξει γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ θὰ φυλαχτεῖ
- 90 πολλὰ συμπεραίνουν ἀπάνω στὰ πτώματα γιὰ ἴδιον ὄφελος
 ἀλλὰ ὁ πεθαμένος δὲ μιλά κι ὅλες οἱ ὑποθέσεις εἶναι μονάχα δικές μας
 ἐνδεικτικὴ τῆς ἀπελπισίας του εἶναι ἡ ὁμιλία τοῦ Ἄμλετ μὲ τὸ κρανίον τοῦ Γιόρικ
 πρὶν ν' ἄρθει τὸ ξόδι τῶν συναισθημάτων του σηκώνεται καὶ πάει στὸ νεκροταφεῖο
 φάντασμα τελετὴ πάλεμα ὁ θάνατος φοβερὴ ὄψη στέκει μπροστὰ του
- 95 ματαιώνει κάθε δυνατότητα προκοπῆς τῆς σάρκας του
 ὁ Φορντιμπράς πῶρχειται τελευταῖος μὲ σάλπιγγες
 διατάζει νὰ τὸν σηκώσουν μαζὺ καὶ τ' ἄλλα πτώματα
 ὑπὸ ἄλλας συνθήκας σκέφτεται θὰ μπορούσε ζώντας νὰ σταθεῖ σπουδαῖος
 ὁ πεθαμένος
- ἢ παράσταση τελειώνει ὅμως ἡ ζωὴ δὲ σταματᾷ
- 100 βλέποντας τὴ συνέχεια οἱ πιστοὶ δὲν τρομάζουν
 δὲν ὑπάρχει γι' αὐτοὺς θάνατος ὥστε νὰ μεταπεισθοῦν
 ἢ πιστὴ κόρη ποὺ φοβᾶται πῶς θ' ἀμαρτήσῃ ἀπέναντι τοῦ συνόλου

- άνοίγει έναν λάκκο και θάβεται ή ίδια ζωντανή
έρχεται ο Κώστας που τον σκότωσαν για τις ιδέες και την κοινωνική του δράση
- 105 όπως συνήθιζε στον καναπέ μπροστά μου κάθεται
είναι δεμένο το πρόσωπό του με επιδέσμους σαν φασκιές
γλύτωσα μάς λέει μόνο το σώμα μου είναι όλο τρύπες
ο αρχαιολάτρης γλύπτης ατομικών μορφών συγκινείται
βλέπει τα ξεσκισμένα ρούχα και τον παίρνουν τα δάκρυα
- 110 από την τσέπη έχουν πέσει του σκοτωμένου τα γράμματα της γυναίκας του
τάχα πάνω στην καρδιά του και τα δύο είναι ματωμένα
«Κώστα» κάνει να ρωτήσει αλλά θυμωμένος διώχνω το νέο από κοντά μου
δεν επιτρέπονται κουβέντες για ιδιωτικά με τους νεκρούς
αυτός που σήκωσε τα δεμένα χέρια του και βάρωσε τον δυνάστη ξέρει
- 115 για την όμορφα που ντύθηκε πρόσταξε την χαρά
ή γυναίκα του να μην κλάψει να μη φορέσει μαύρα
άτονο μακρύ το χέρι του δίπλα στο πλαγιασμένο σώμα
οι γενεές άπασες που τον κηδεύουν ύμνοῦν τή θανή του
σ' όμορφα είναι άξεπεραστος από κάθε άνθρωπο που ζει...
-

Σημειώσεις/ Πρώτη Υλή

Σημειώσεις στις δύο συνέχειες από το ποίημα

πρώτη ύλη για τη σύνθεση του ποιήματος προχωρώντας από την αρχή:

ἕξι γκραβούρες για τὸν θάνατο τοῦ Κοντσίνι ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ γιατροῦ Λεὼν Σέρφ «Les cœurs mangés» στὸ περιοδικὸ *Aristote* [*Science et Médecine*] τεύχος Νο 55 τοῦ Ἰουλίου 1931

εἰκόνες διάφορες ἀπὸ auto da fé

πληροφορίες γιὰ τὴν τιμωρία μιᾶς ὑπαλλήλου τῆς ἀγροτικῆς τραπέζης ποὺ συνεργάζονταν μὲ τοὺς Ἰταλοὺς

ἡ πληροφορία ὅτι πιάσαν γιὰ μιὰ βδομάδα κι ἔπειτα τὴν ἄφησαν ἐλεύθερη τὴ γυναίκα τοῦ φίλου ἰδεολόγου Κώστα Παλαιολόγου

ἄρθρο τοῦ γιατροῦ Λεὼν Σέρφ «Les rois de France après leur mort. Du Mannequin à l'œuvre d'art» μαζὺ καὶ ἡ φωτογραφία στὸ περιοδικὸ *Aristote* Νο 54 juin 1931

ἡ μύτη μιᾶς γυναίκας τοῦ λαοῦ ποὺ παρατήρησα περνώντας στὴν ὁδὸ Καστριτσίου

οἱ ἀρλεκίνοι τοῦ Πικάσσο

θύμωμά μου μὲ τὸν Γιώργο Κιτσόπουλο καὶ τὸν Γιάννη Σβορώνο τοὺς καλλιτέχνες ποὺ θέλησαν νὰ μοῦ παίξουν φάρσα καὶ δὲν ἐξεδήλωσα διόλου ὅ,τι σκεφτόμουν

πληροφορίες ἀπὸ στόματος τῆς Κας Παλαιολόγου γιὰ τὴν ἀδελφὴ τοῦ σκοτωμένου στὴν Μίκρα Δούμπλα ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄγγρα

πληροφορίες ἀπὸ τὴν ἴδια γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν 50 στὰ σφαγεῖα ὅπου ἦταν ὁ ἄνδρας τῆς

ἐντύπωση ἐκείνης τῆς ἄκρης τῆς μητρικῆς πόλης μας πέρα ἀπὸ τὰ σφαγεῖα

ἀφήγηση τῶν ἐντυπώσεων τοῦ γλύπτη Βασίλη Γεωργιάδη ποὺ πῆγε τὴν κατόπι Κυριακὴ ἐκεῖ μεριὰ γιὰ ψάρεμα

ἀφήγηση τῶν ἐντυπώσεων τῆς Κας Παλαιολόγου ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ πῆγε στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ κόσμος ὁ γειτονικὸς τῆς φέρθηκε εὐγενικά. Τὰ παιδιὰ εἶπαν ὅτι δὲν θὰ σκορπίσουν τὰ λουλούδια ἀπὸ τοὺς τάφους. Ὁ καφετζῆς δὲν θέλησε νὰ πάρει χρήματα γιὰ τὴν γκαζόζα ποὺ ἤπια

« ΕΚΤΟΤΕ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΠΙΑ ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΡΕ ΔΩΣΕ ΜΕ ΤΟ ΚΟΜΜΑ »

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1943. Μετὰ τὴ διάλυση τῆς Διεθνoῦς. Μετὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς θρησκείας καὶ τὸ διορισμὸ τοῦ Πατριάρχου στὴ Ρωσία. Μ' ἔπεισε νὰ ἐγγραφῶ στὸ Κόμμα ὁ συνάδελφος ἄστεγος φαρμακοποιὸς Ξενοφῶν Παπασαραφειανός. Μπήκα σὲ ὑγειονομικὸ πυρῆνα μὲ καθοδηγητὴ τὸν Κώστα Τσιγαρά, κτηνίατρο. Στὴν ἀρχὴ οἱ πρῶτες τρεῖς συνεδριάσεις ματαιώθηκαν λόγω μὴ ἀπαρτίας. Μιᾶς ἐξαρχῆς ὅταν πέρασε ἀπὸ τὸ μαγαζὶ ὁ κτηνίατρος πρότεινα νὰ ἐγγραφεῖ μαζί μου καὶ ὁ φίλος μου ὁ Γεώργιος ὁ Μαντόπουλος. Τῶκαμα γιὰ νά'χω κάποιον δικό μου νὰ κουτσομπολεύουμε. Ἐγινε δεκτὸς ὁ Γεώργιος καὶ τοῦ λοιποῦ ἐρχότανε μαζί μας, παρόλο ποὺ δὲν ἦταν ὑγειονομικός. Ἀποδεικτικὰ τῆς ἐγγραφῆς μας δὲ μᾶς ἔδωκαν οὔτε καὶ ἤρθαμε σ' ἐπαφὴ μὲ ἀνώτερα στελέχη. Πληρώναμε κάθε μῆνα μιὰ συνδρομὴ καὶ τὸ παίρναμε τὸ πρᾶμα ἐρασιτεχνικά. Δὲν κάναμε τίποτε καὶ νοιώθαμε ξεκάρφωτοι. Τὸν παράνομο τύπο παρ' ὅλη μου τὴν καλὴ θέληση, ἔτσι ποὺ ἦταν συνταγμένος δὲν μπορούσα νὰ τὸν διαβάσω. Ἡ κατάσταση αὐτὴ παρατάθηκε σ' ὅλο τὸ ὑπόλοιπο διάστημα τῆς Κατοχῆς. Συνεδριάσαμε δυὸ φορές στὸ σπίτι τοῦ Γεώργου, δυὸ ἢ τρεῖς φορές στὸ σπίτι τοῦ γιατροῦ τοῦ Περρῆ, μιὰ φορὰ σ' ἓνα σπίτι τῆς ὁδοῦ Ἀμύντα, δυὸ φορές σ' ἑνὸς ὀδοντίατρο ἀντίκρου ἀπὸ τὸ Παρθεναγωγεῖο, ὁδὸς Καρόλου Ντήλ. Οἱ συνεδριάσεις αὐτὲς τῆς ὀλομελείας τῶν ὑγειονομικῶν Ἐαμικῶν καὶ Κομματικῶν ἔγιναν πρὸς τὰ τέλη τῆς Κατοχῆς, ὅταν στοὺς δρόμους γινότουσαν ἀψιμαχίες μὲ τὸ ΕΔΕΣ. Τσοῦρμο κόσμος ἦταν παρὼν καὶ ἰδίως γυναῖκες. Θυμοῦμαι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φαρμακοποιοὺς Σταῦρο Τσαβδάρα, τὸν βοηθὸ φαρμακοποιὸ ἀδελφὸ τῆς Βασδέκη, τὴν ἴδια, τὴν Μαρία Παπαθανασίου, τὴν Καραδήμου, τὸν Χρῆστο Παπαβασιλείου (ὁ τελευταῖος ἀρκετὲς φορές ἀπουσίαζε, μέχρι ποὺ νὰ γίνεῖ λόγος νὰ τὸν διαγράψουν), ἓνας βοηθὸς φαρμακοποιὸς μελαχροινὸς ποῦταν στὸ ΤΑΚ, ἓνας ὀδοντίατρος Τάκης, ἓνας ἄλλος ἠλικιωμένος καὶ ἀξύριστος, ὁ Γρασαμανίδης, ὁ ὀφθαλμίατρος Γεώργιος Γεωργιάδης ἀνώτερος ὄλων τῶν ὑγειονομικῶν, ὁ συνάδελφός του Σταῦρος Σαπουντζῆς, ὁ γιατρὸς Ἀπόστολος Φασιανός, ὁ Ἐμμανουὴλ Περρῆς, ὁ Νικηφόρος Μουρελλός, ὁ Ὀδυσσεὺς Μπέσυλλας καὶ ὁ γυναικολόγος Ἀθανασιάδης. Σ' αὐτὲς τὲς συνεδριάσεις τὲς τελευταῖες εἶχαμε κι ἄλλον καθοδηγητὴ, ὄχι πιά τὸν Τσιγαρά, ἀλλὰ ἓναν δικηγόρο μὲ ἔκζεμα στὸ πηγούνη καὶ ἐπιπεφυκίτιδα στὰ μάτια, ποὺ ὑποθέτω ὅτι ὀνομαζόταν Κατόπης. Ἡ ἔννοια τῆς τελευταίας μας συγκέντρωσης ἦταν ἡ διαφώτισή μας γιὰ μιὰ πλατύτερη ἐγγραφὴ στὸ

ΕΑΜ ἔστω καὶ βασιλοφρόνων, καθὼς καὶ ἡ ὀργάνωσή μας, ὥστε νὰ εἶμαστε ἱκανοὶ νὰ δώκουμε τὶς πρῶτες βοήθειες στοὺς τραυματίες, ἂν ὅπως τὸ ὑπέθεταν γινόντουσαν ὁδομαχίες κατὰ τὴν ἀποχώρηση τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὴν πόλιν μας. Εὐτυχῶς δὲν συνέβηκε ὡς γνωστὸν τίποτα τέτοιο. Ἀπὸ τὴν ὁδὸ Λυσιμάχου ποὺ κάθουμαι, πάροδο τῆς Βασιλίσσης Ὀλγας, ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα συνοδεύοντας γεμάτος ἐνθουσιασμὸ ἓνα ἀπόσπασμα ὀπλοφορούντων κατέβηκα ὡς μέσα στὴν πόλιν ζητωκραυγάζοντας. Στὸ Λευκὸ Πύργο ἓνας ἀπὸ τοὺς παρελάνοντας ποὺ κρατοῦσε πιστόλι, μοῦκαμε τὴν παρατήρηση ποῦχα ὅπως συνηθίζω στὶς τσέπες τὰ χέρια μου καὶ μοῦ κακοφάνηκε. Μ' ὅλα ταῦτα ἐξακολούθησα νὰ πηγαίνω στοὺς δρόμους διαλαλώντας τὰ φρονήματά μου, μόνος. Εἶδα τὴν παρέλαση τῆς Τούμπας ποῦταν καὶ παπάδες μαζὺ καὶ εὐχαριστήθηκαν. Ἦταν κάτι ποὺ ταίριαζε μὲ τὶς σκέψεις μου. Ἀκόμα δὲν εἶχα καταλάβει τὴ διαφορὰ. Ὅσο κι ἂν ἀπογοητεύομουν ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ὅσο κι ἂν δὲν μπορούσα οὐσιαστικὰ νὰ χωρῶ καμιὰ ἐπαφὴ μ' ἓναν ἄνθρωπο ποὺ θὰ μὲ καταλάβαινε, πίστευα ὅτι τὸ καθῆκον μου ἦταν νὰ κάνω ὑπομονή. Ἀκόμα καὶ μιὰ ἠλίθια ταινία ποῦχαν φέρει στὸ «Πατέ», δὲ θεωροῦσα πρέπον νὰ τὴν κατακρίνω παρὰ στοὺς πολὺ δικούς μου τῆς λογοτεχνικῆς παρέας ποὺ βέβαια δὲν εἶχαν τὶς πολιτικὲς μου πεποιθήσεις. Μ' αὐτοὺς μιλοῦσα σὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος καὶ ξεσποῦσα τὴν ἀγανάχτησή μου γιὰ τὶς ἐλεεινὲς θριαμβευτικὲς ἀψίδες ποῦχαν στήσει. Εὐτυχῶς ὅτι τὴ μίαν, ὕστερα ἀπὸ δυὸ τρεῖς μέρες, τὴ γκρέμισε ὁ Βαρδάρης καὶ μᾶς ἐκδικήθηκε ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ τὸ ἀπαίσιον ἔργο τοῦ ζωγράφου Κασσόλα. Ὁ γιατρὸς ὁ Μπέσυλλας ξέροντας ὅτι καταγίνουμαι μὲ τὶς τέχνες, μοῦχε κάποιον ἀρχιτέκτονα-μηχανικὸ Μωραΐτη, γιὰ νὰ ἐπιμεληθῶ μὲ τοὺς φίλους μου τὸν διάκοσμον τῶν δρόμων κατὰ τὴν ὑποδοχὴ. Δέχτηκα καὶ τοῦκαμα μιὰ μακέτα, ἀλλὰ ἅμα τὴν εἶδε εἶπε πὼς ἔτσι ποὺ παράσταινα τὸν ἥρωα μὲ φουστανέλλα, μπορούσε κανένας νὰ τὸν πάρει καὶ γιὰ Ταγματасφαλίτη, κι ἔφυγε καὶ δὲν τὸν ξανάδαμε. Δὲν εἶχα βέβαια τὴν ἀπαίτηση νὰ καταλαβαίνουν τὴν τέχνη μου, ἀλλὰ τουλάχιστον νὰ μ' ἄφηναν ἡσυχο νὰ βγάζω τὰ μάτια μου, μόνος ὅπως ἤμουν πάντα. Ἀντίθετα ὅμως μᾶς καλοῦσαν τοὺς διανοούμενους καὶ καλλιτέχνες στὰ γραφεῖα τοῦ ΕΑΜ καὶ εἶχαν τὴν ἀπαίτηση νὰ συμφωνῶ μὲ τὶς κουταμάρες τοῦ Παπαπερικλῆ καὶ τῶν ὁμοίων του. Ἐκεῖ ὅμως ξεσπάθωσα καὶ τάψαλα μιὰ μέρα πρῶτα στὸν Ράκη Γιάνκο ποῦταν στὴ διαφώτιση καὶ ἔπειτα σ' ὅλους μπροστὰ καθὼς ἐπέμεναν νὰ μᾶς βάλουν νὰ υπογράψουμε διαμαρτυρία γιὰ τὴν ἀγγλικὴ ἐπέμβαση στὴν Ἀθήνα. Καυχιέμαι ὅτι χάρις στὶς φωνές μου τὰ χαρτιά αὐτὰ δὲν ὑπογράφτηκαν καὶ δὲν ρεζιλεύτηκαν ἔτσι οἱ διανοούμενοι τῆς Θεσσαλονίκης. Ἄμα μοῦλεγαν τίποτα ἐγὼ ἀπαντοῦσα μ' ὅσα μᾶς εἶχαν πεῖ οἱ ἴδιοι στὴν ἀρχὴ γιὰ τοὺς συμμάχους. *Σύλληψη δική μου καὶ τοῦ Γιώργου Μαντόπουλου.* Ἐντωμεταξὺ εἶχα χάσει κάθε οὐσιαστικὴ σχεδὸν ἐπαφὴ μὲ τὸν πυρήνα ἀποφεύγοντας τὶς συνεδριάσεις ἀπὸ πλήξη. Ἦμουν σὲ μιὰ συνεδρίαση ὀλομελείας στὴν Εὐξείνο Λέσχη, κι ἓνα ἄλλο βράδυ σ' ἓνα ἄλλο κτίριο λίγο παραπάνω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ

Βενιζέλου. Καθαρὰ διαφωνοῦσα πιά καί στούς φίλους ἔλεγα ὅτι θεωροῦσα προδοτικό τὸ κίνημα τοῦ Δεκέμβρη. Ἔπρεπε τὰ πράγματα νὰ βαδίσουν ἐξελικτικά. Ποτὲ δὲν ἀγάπησα τὴ βία. Τελευταία φορὰ πού μᾶς κάλεσαν γιὰ ν' ἀκούσουμε διάφορους ρήτορες καί τὸν Ἀποστολίδη, στὰ γραφεῖα τῆς ὁδοῦ Ρογκότη. Βγαίνοντας μὲ τὸν δικηγόρο κ. Βασιλειάδη βρεθήκαμε καί οἱ δύο ἀπολύτως σύμφωνοι καί κλάψαμε μαζὺ τὰ θύματα τῶν παρασυρθέντων. Τότε ἀκριβῶς δυὸ μέρες μὲ τὸ χιόνι, πού θ' ἀποχωροῦσαν ἀπὸ τὴν πόλη μας, κλείστηκα στὸ σπίτι μου ὅπου φιλοξενούσαμε δυὸ Ἀγγλους στρατιῶτες, ἀπὸ τὸ φόβο μήπως μὲ πάρουν μαζὺ τους γιὰ ὄμηρο. Ἐλαβα μέρος στὴν παρέλαση τῆς 1ης Νοεμβρίου. Σὲ διάφορα ἄλλα συλλαλητήρια μέχρι πού ὀργανώθηκε ἐκεῖνο πού βγήκε ν' ἀπαιτήσῃ νὰ μὴ διαλυθεῖ ὁ ΕΛΑΣ κι ἐγὼ ἀπέφυγα νὰ πάω. Ὑστερα ἔλαβα μέρος στὸ πρῶτο συλλαλητήριο πού ὀργάνωσε ἡ ἀντίθετη παράταξη, γεμάτος ἀγανάκτηση. Στὸ μεταξὺ τῆς Ἐαμοκρατίας, πῆγα σὲ μιὰ συνεδρίαση τοῦ πυρήνα μας ποῦ γινε στὸ φαρμακεῖο τοῦ Τσαβδάρρα. Παρὼν καί ὁ φαρμακοποιὸς Δημήτριος Κορδώνης καί ὁ φαρμακοποιὸς Γιαννιτσῶν Ἰάσων καί ὁ βοηθὸς Παντελίδης πῶχει τώρα τὸ φαρμακεῖο τοῦ Τσαβδάρρα καί ὁ ἄλλος ὁ κοντούλης μελαχροινὸς πρῶην ἀποθηκάριος τῆς Μπάγιερ. Οἱ ἴδιοι ἦταν καί στὴν συνεδρίαση τὴν τελευταία πῶλαβα μέρος, στὸ φαρμακεῖο μου. Σ' αὐτὴν διαμαρτυρήθηκα γιὰτὶ δὲν ἄφηναν καί στ' ἄλλα κόμματα νὰ βγάλουν ἐφημερίδα καί γιὰ τὸ τί εἶδους ἐλευθερία ἦταν αὐτή. Ἡ ἀντίθεση πού βρέθηκα πρὸς ὅλους καί τὴν πραγματικότητα πού παρουσίαζαν, εἶχε στὴν ψυχὴ μου βαθειὰ ἀπήχηση. Μόνο διαβάζοντας τοὺς ἀρχαίους τραγικοὺς εἰρήνευσα, νοιώθοντας πόσο αὐθαίρετα εἶναι τὰ συστήματα καί οἱ γενικότητες, ὅπου δὲν λογαριάζεται τὸ ἄτομο. Γιατὶ αὐτὸ κατὰ βάθος διατηρεῖ μέσα του μιὰν ἀντίσταση πού ἀνατρέπει κάθε ὀλοκληρωτικὴ αὐθαιρεσία. Ἐκτοτε δὲν εἶχα πιά κανένα παρε δῶσε μὲ τὸ Κόμμα.

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ

Οί βομβαρδισμοί κατάστρεψαν. Μιά σιδηροδοκός έχει καταπέσει λοξά ανάμεσα στους τοίχους που στήριζε κι έρειπώθηκαν. Οί σιδερόβεργες του μπετόν αναμαλλιαστήκαν. Σκουπίδια σε ακάθαρτη κόμη, κομμάτια συμπαγή βαραίνουν τὰ άπροσδόκητα μεταλλικά σγουρά. Ή πρόσοψη σημαδεύτηκε από την έπιδημία τής Εύλογιάς που ένεσκηψε. Οί έκρήξεις συνεχίζονται έπί μιάν εβδομάδα ανάμεσα στα σπίτια. Από παντού τὰ θεμέλια του ούράνιου θόλου τρώγονται από έξάψεις πυρετού. Καταστράφηκαν μηχανοστάσια, άποθήκες μ' έμορφους θριγκούς, κυματοθραύστες, άχρηστεύτηκε τὸ λιμάνι. Τὸ φουγάρο ενός βαποριοῦ έξέχει από τὸ νερό. Προβαίνουν έξω καρένες αναστραμμένες όπου ή σκουριά έκαμε τὸ έργο της παρ' ὄλο τὸ φαρμάκι που τίς έβαφε. Τὰ κομματιασμένα σανίδια μιᾶς κουπαστῆς είναι ανοιχτὰ δάχτυλα με παρανυχίδες.

Κάποιος περνᾶ ὀλομόναχος στὸ βουλιαγμένο δρόμο όπου ανοίχτηκαν τρύπες σαν πηγάδια. Τὰ κιγκλιδώματα που ὄριζαν και περιόριζαν κατάπεσαν χάμου. Μπορεῖ νὰ πάει όπου θέλει κι' ὅμως δὲν προχωρεῖ. Για μακριὰ ἢ για κοντὰ ὅλα τὰ μέσα μεταφορᾶς καταστράφηκαν. Τὰ τηλεγραφικά, τηλεφωνικά και του ἡλεκτρισμοῦ τὰ σύρματα κομματιάστηκαν, σαν ξετυλιγμένες σερπαντίνες ποδοπατιένται, ανάμεσα σε σωρούς σπασμένα κόκκινα κεραμίδια, τουβλα, πέτρες και άσβεστοκονίαμα, σαν πανηγυρικός στολισμός την έπομένη τής άποκριᾶς στα σκουπίδια. Παντού μιὰ σταχτεριά σκόνη που θυμίζει σκεβρὰ γεράματα. Τὰ μάτια δὲν βλέπουν τίποτα. Ή ὄραση τσακίστηκε καταγῆς σε χίλια άπροσάρμοστα κομμάτια τζάμι. Τ' άπλαισίωτα ανοίγματα απ' τὰ παράθυρα δὲν έχουν έσωτερικό. Κι' από τους πέντε ὀρόφους τὰ πατώματα κατάπεσαν. Μονάχα στὸ υπόγειο, απ' όπου ανασύρονται τὰ καταστραμμένα δοχεῖα τής ζωῆς, έξακολουθεῖ νὰ βγαίνει ένας καπνός, σὰ νὰ υπάρχει εκεί κάτι που μπορεῖ νὰ θρέψει ακόμα μιὰ φωτιά. Τριγύρω στα ὑπολείμματα που μοιάζουν μ' εκβράσματα, φύκια στεγνά του ὠκεανοῦ, περπατοῦν κάτι φτωχόπαιδα ξυπόλυτα.

– Άχ! Πέτε μου λοιπόν που βγάζει αὐτὴ ἢ παράλογη πόρτα στην κορυφή του ξεμοναχιασμένου ὄρθιου τοίχου που μοιάζει σαγόνι, μασέλα όπου ὄλοι οί βαθμοί τής συγγενείας φτύθηκαν σ' ένα κακὸ ὄνειρο, πεσμένα δόντια ; Δὲ μπορεῖς νὰ διακρίνεις από ποιά μεριά ανοίγει πρὸς τὰ έξω κι' από που κλείνει πρὸς τὸ έσωτερικό γιατί κι' από τίς δυὸ μεριές τής θλιβερῆς άπομόνωσης ὁ ἴδιος άπαθῆς φαίνεται ούρανός.

Στήν άκρη κάθεται ένας γέρος με χαμένες έλπίδες, με τεντωμένη τή χούφτα γυρεύει βοήθεια, ανίκανος για κάθε προσπάθεια, μη μπορώντας να πιάσει δουλειά. Θέλει να φάει. Πεινά.

Μέσα στο χειμωνιάτικο κρύο περνά ξεγυμνωμένο ένα άγόρι, καμμιά δασειά φροντίδα δέ σκεπάζει τή φύση του, ό κύκλος τών λειτουργιών δέν τήν έφερε ακόμα να χυθεί έξω άπ' τó άτομο. Είναι μια δύναμη συγκεντρωμένη στη μονάδα της. Κάνει βουτιά στη θάλασσα για ν' άλιεύσει ό,τι μπορεί άπό τόν καταποντισμένο κόσμο. Κολυμπά ξαπλωμένο άπάνω σε μια σανίδα που τήν βγάξει έξω, πρώτο ύλικό για τήν ανάλωση μέσα στο χρόνο που θα τó μεγαλώσει.

